

آسیب‌های نوپدید

بررسی آسیب‌های اجتماعی نوجوانان

دکتر نیره شاه‌محمدی

دانش‌یار و عضو هیئت علمی دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

مقدمه

آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان به عنوان یک موضوع مهم در حوزه روانشناسی و جامعه‌شناسی، به مسائلی اشاره دارد که می‌توانند سلامت روان و رشد اجتماعی این قشر را تحت تأثیر قرار دهند. این آسیب‌ها معمولاً ناشی از عوامل متعددی مانند فقر، نابرابری‌های اجتماعی، و کمبود حمایت‌های خانوادگی و آموزشی هستند. فقر به عنوان یکی از عوامل اصلی بروز آسیب‌های اجتماعی شناخته می‌شود. این مسئله می‌تواند منجر به رفتارهای پرخطر، از جمله اعتیاد، خشونت و ترک تحصیل شود. همچنین، فشارهای اجتماعی و عدم وجود ارتباطات عاطفی مناسب در خانواده‌ها می‌تواند به اضطراب و افسردگی در دانش‌آموزان منجر شود. مدارس نیز نقش حیاتی در شکل‌گیری هویت و رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان دارند. آموزش مناسب و حمایت‌های روانی می‌تواند به کاهش آسیب‌های اجتماعی کمک کند. بنابراین، توجه به این مسائل نه تنها برای دانش‌آموزان بلکه برای آینده جامعه نیز ضروری است. با توجه به موضوع آسیب‌های اجتماعی به چکیده دو پژوهش پیوست در این ارتباط می‌پردازیم.

ارتباط با گروه هم‌سالان، و انتقال ارزش‌های جوامع غربی به کشور در نتیجه پیشرفت‌های رسانه‌ای و کم‌رنگ شدن اخلاق‌ها و ارزش‌های جهان‌شمول اشاره کرد. آسیب‌های نوپدید از پیامدهای ظهور و توسعه فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی هستند و عناصر آموزشی، خانوادگی، فردی، اجتماعی و سیاسی در بروز این گونه پدیده‌ها نقش دارند.

۲. تحلیل و بررسی آسیب‌های اجتماعی در جهان^۲

آسیب‌های اجتماعی حاصل نوعی بی‌سازمانی اجتماعی و پدیده‌ای نسبی و اجتماعی هستند که باعث بی‌نظمی و بی‌تعدالی در ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی می‌شوند. هدف این تحقیق بررسی آسیب‌های اجتماعی موجود در دنیا، آشناسیدن نوجوانان با آن‌ها و پیشگیری از مبتلا شدن نوجوانان به آسیب‌های اجتماعی بوده است. جهان معاصر با انواع چالش‌های اجتماعی روبه‌روست؛ از مواردی چون طلاق، اعتیاد، خودکشی، همسر آزاری، بیکاری و دزدی گرفته تا مصرف نوشیدنی‌های الکلی، خشونت، فرار از منزل، فقر و نابرابری اقتصادی، جنگ، نابرابری جنسی و اختلافات

۱. بررسی آسیب‌های اجتماعی نوجوانان و نقش رسانه در پیشگیری و مدیریت آن^۱

این پژوهش آسیب‌های اجتماعی نوجوانان را از دیدگاه کارشناسان و نقش رسانه را در پیشگیری و مدیریت (کنترل) این آسیب‌ها شناسایی و بررسی کرده است. هدف مطالعه حاضر، آگاه‌سازی، پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی، با اتخاذ روش‌شناسی کیفی و فن «مصاحبه عمیق» بود. جامعه آماری شامل کارشناسان حوزه‌های جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و رسانه می‌شد که به صورت نمونه‌گیری غیراحتمالی هدفمند انتخاب شدند. چارچوب نظری نیز براساس نظریه‌های آسیب‌شناسی اجتماعی یا نظریه‌های مرتبط با جامعه‌شناسی و روان‌شناسی تدوین شد.

یافته‌ها نشان می‌دهند، مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی نوجوانان شامل آسیب‌های فردی، آسیب‌های محیطی، آسیب‌های نوپدید در حوزه فضای مجازی و آسیب‌های مدیریتی و حاکمیتی هستند. عوامل فردی و روانی مؤثر در بروز آسیب‌های اجتماعی نوجوانان به دو دسته عوامل درونی (خود) و بیرونی (محیط) تقسیم می‌شوند. از مهم‌ترین عوامل اجتماعی و فرهنگی می‌توان به عوامل ساختاری و حاکمیتی،

نژادی و قومی.

این آسیب‌ها همگی نشانگر تداوم و تغییر در جامعه‌ها هستند و ممکن است ناشی از تحولات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی باشند که حل مسائل مرتبط با آن‌ها نیازمند رویکردهای جدید و کارآمد است. پیشگیری از این آسیب‌ها به همکاری بین‌المللی، اطلاع‌رسانی فراگیر، و ایجاد راهکارهای نوآورانه نیاز دارد. تسهیل ارتباطات جهانی و به اشتراک‌گذاری دانش می‌تواند به یافتن راهکارهای مؤثر کاهش آسیب‌های اجتماعی کمک کند. برنامه‌ریزی برای پیشگیری از این چالش‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. توانمندسازی افراد و ارتقای سطح آگاهی در جامعه می‌تواند به حل مشکلات اجتماعی یاری برساند و از وقوع آسیب‌های جدید جلوگیری کند. در نهایت، این تحلیل کوشیده است نگاهی جامع و عملی به آسیب‌های اجتماعی داشته باشد تا به جامعه‌ها و تصمیم‌گیرندگان اجتماعی کمک کند از طریق راهکارهای کارآمد با چالش‌ها مقابله کنند.

۳. بررسی آسیب‌های اجتماعی حاصل از فقر با تأکید بر نظریه تضاد^۳

بسیاری از جامعه‌شناسان براین باورند که مهم‌ترین علت آسیب‌های اجتماعی «فقر» است. فقر و محرومیت در بی‌عدالتی‌های حاصل از توزیع نامتوازن امکانات ریشه دارد. بی‌عدالتی‌های اقتصادی به بحران‌های اجتماعی و سیاسی منجر می‌شوند. در واقع نوگرایی (مدرنیته) و رشد دامنه نیازمندی‌ها، محرومیت‌های ناشی از ممکن نبودن برآورده شدن خواسته‌ها و نیازهای زندگی، به گسترش شدید و دامنه‌دار فساد، عصبان، تبهکاری، قتل و خودکشی، بیماری‌های روانی، طلاق، دزدی و انواع انحرافات می‌انجامد.

براساس نظریه تضاد، اغلب آسیب‌های اجتماعی با میزان برخورداری از امکانات و رفاه مادی و فرصت‌های شغلی ارتباط تنگاتنگ دارند. بررسی جامعه‌شناختی سطح برخورداری از امکانات موجود نشان می‌دهد، دو عامل «فقر» و «سطح پایین معیشت» (اشتغال و رفاه) منشأ بسیاری از مشکلات و بحران‌های اجتماعی هستند. البته آسیب‌های اجتماعی پدیده‌هایی واقعی، متغیر، قانونمند، مهارشدنی و قابل پیشگیری‌اند. در هر جامعه‌ای برای جلوگیری از پیدایش، پیشگیری، مقابله صحیح و درمان آسیب‌های اجتماعی، برنامه‌ریزی‌های علمی و مؤثری صورت می‌گیرند.

فقر و نابرابری‌های اقتصادی از جمله مهم‌ترین معضلات جامعه هستند که بین سایر مسائل اجتماعی جایگاه ویژه‌ای دارند. فقر از بنیادی‌ترین مشکلات و ناهنجارترین دردهای زندگی است که با وجود پیشرفت و توسعه گسترده زندگی، از میزان آن نه تنها کاسته نشده، بلکه طبق آمارهای موجود در

حال افزایش است. مشکلات فقر صرفاً به پیامدهای خود فقر منحصر نمی‌شود، بلکه آسیب‌های آن زمانی شدت پیدایمی‌کند که زمینه‌ساز سایر انحرافات می‌شود. به تعبیری، آسیب‌های اجتماعی تابعی از فقر حاصل از بیماری اقتصادی هستند. چرا که نابسامانی اقتصادی باعث بروز جنایت، انحراف، تنش، بی‌نظمی اجتماعی و خشونت می‌شود. کاهش احساس امنیت، تضعیف اعتماد عمومی، گسترش رفتارهای ضداجتماعی، فشارهای روانی و غیره، از جمله پیامدهای گسترش دامنه آسیب‌های اجتماعی در جامعه محسوب می‌شوند.

چکیده تحقیق موردنظر با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی به گردآوری اطلاعات پرداخته و با نگاهی انتقادی به وضع موجود، با یاری‌جستن از نظریه جامعه‌شناختی تضاد، نقش سیاست‌های اقتصادی را در گسترش فقر و آسیب‌های اجتماعی در ایران بررسی کرده است. نظریه تضاد به دنبال کشف و اثبات رابطه علی-معلولی فقر و آسیب‌های اجتماعی است. براساس این نظریه، کشمکش و تضاد قوه محرک روابط انسانی است و توزیع نابرابر منابع ارزشمند، مانند سرمایه، پول، قدرت، منصب و فرصت‌های شغلی، باعث ایجاد تضاد و سبب بروز جرائم، آشوب‌ها، اعتراض‌ها و نهضت‌های اجتماعی می‌شود. در نظریه تضاد، برای ساختن تصویری از جامعه مورد مطالعه، از استعاره جامعه شبیه به میدان جنگ کم و بیش آشفته استفاده می‌شود. از نظر بنیان‌گذاران اصلی نظریه تضاد (مارکس، میلز و دارندروف)، نظام‌های اجتماعی به تغییر گرایش دارند، یکپارچه نیستند و دستخوش تعارض‌های آشتی‌ناپذیر می‌شوند. لیکن شناسایی عوامل مؤثر و زمینه‌ساز آسیب‌های اجتماعی جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌ریزی سیاست‌گذاران، تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران، برای پیشگیری و کاهش آن دارد. از نتایج این پژوهش می‌توان به ریشه‌یابی علل و عوامل فقر و تبعات حاصل از آن در اقتصاد کشور اشاره داشت و می‌توان ادعا کرد که تداوم آن براساس نظریه تضاد، موجب گسترش آسیب‌های اجتماعی، به هم ریختن نظام جامعه و سلسله‌مراتب قدرت سیاسی و امنیتی می‌شود.

پی‌نوشت‌ها

۱. بهنام رضاقلی‌زاده، فصلنامه رسانه، سال ۳۱، بهار ۱۳۹۹.

۲. آرشتین نوری (۱۴۰۲). تحلیل و بررسی آسیب‌های اجتماعی در جهان، هشتمین کنفرانس بین‌المللی علوم تربیتی، روان‌شناسی، مشاوره، آموزش و پژوهش. تهران: <https://civilica.com/doc/1968896>

۳. محمدعلی حکیم و علیرضا مدنی (۱۳۹۸). بررسی آسیب‌های اجتماعی حاصل از فقر با تأکید بر تئوری تضاد. سومین همایش ملی روان‌شناسی و آسیب‌های اجتماعی. چابهار: <https://civilica.com/doc/1044893>

مهم‌ترین
آسیب‌های
اجتماعی نوجوانان
شامل آسیب‌های
فردی، آسیب‌های
محیطی،
آسیب‌های
نوپدید در حوزه
فضای مجازی
و آسیب‌های
مدیریتی و
حاکمیتی هستند